
Szabó Róbert Csaba

POKOLTÓ

REGÉNYRÉSZLET

Lacival 1976 késő őszén határoztuk el, hogy elválunk.

De ez pontatlan így, mert nem elhatározás kérdése volt, hanem kényeszerű döntésé, és főképp a Lacié.

Ő külföldre akart költözni, én pedig maradni akartam. Nem bírtunk megegyezni, mást akartunk.

Neki világos és érthető érvei voltak, józanul és egyszerűen el tudta magyarázni, mégsem tudott meggyőzni. Ha nem velem voltam éppen, és Bukarest utcáit róttam, vagy vidéki eseményekről tudósítottam, akkor pontosan értettem, miért akar elmenni.

Nem kaptam én sem levegőt jószerivel.

És mégis maradni akartam.

Úgy talán pontosabb, hogy nem akartam elmenni, mert a maradás gondolatától a rosszullét környékezett. Egy másik, idegen hely gondolatától viszont rettegtem.

Laci világegyetében Bukarestben élt, bár nem itt született. A háború után költöztek ide véglegesen a szülei, ő akkor tizenkét éves lehetett. Azt hiszem, mindketten mérnökök voltak, az apja román, az anyja magyar. Furcsamód nem szeretett erről beszélni. Ám gyerekkorában még azelőtt, hogy megtelepedtek volna a Floreascán épült új blokkok valamelyikében, sokszor töltötte a nyarat Bukarestben. Később a háború végére, a bombázások idején is itt ragadtak. Amíg a ploiești-i olajmezőt és a fővárost bombázták a németek, aztán a szovjetek áttörtek a Kárpátokon, úgy képzeltem, Laci bukaresti utcakölykökkel a *mahala* nyelvén csereberélte a színes üveggolyókat. Itthon volt. Imádta Bukarestet. És mégis menni akart.

Én nem voltam itthon húsz év után sem. Nem volt lezárt történet az, hogy Bukarestben élek, még vártam tőle valamit. 1968 túl közeli volt, nem gondoltam volna, hogy máris vége van a nagy kulturális nyitásnak, holott nyilvánvaló volt, hogy hazudtak nekünk. Lassanként visszavonták, apránként elvették a kiváltságokból.

De ez is csak hazugság volt részemről, hogy ezzel védekeztem Laci előtt, mert a boldogságunk nem múlhat csak azon, hogy ki vezeti az országot. Az

életnek vannak privát pillanatai, amikor elfeledkezik mindenről az ember, mint álmában. Egyszerűen ő menni akart, én maradni. Konkrét, kézzel fogható érveket próbáltam sorolni, ám az összes nevetségesen hangzott a Laci érveivel szemben, hogy mi várna ránk Nyugaton. Lacira sakkedzői állás, s ami azt illeti, rám körülbelül semmi. De ez sem zavart volna különösebben. Az összes hamis érvem helyett, tudtam, csak egyetlen történetet kellett volna elmondanom, hogy megmagyarázzam, miért akarok maradni. Arra meg sokáig nem voltam képes.

A történetet, hogy amíg ő boldogan futkározott Bukarest utcáin a bombázástól összeomlott bérházak romjain, én Pokoltón a saját romjaim alatt hevertem.

Talán attól féltem, ha elhagyom az országot, akkor felszabadulnak a tiltások, akkor semmilyen körülmény nem fog abban megakadályozni, hogy elmondjam, mi történt velem Szilágysomlyón 1940 és '45 között. És ha elmondom, talán örökre elveszítem Lacit. Ha viszont elmegy, ha nélkülem emigrál, még van remény, hogy valaha megint, együtt. Beismerem, képtelen okoskodás volt, és amikor először fölvetette, hogy váljunk el, nem kaptam levegőt pár hosszú másodpercig, mert megsejtettem, a kiköltözése visszavonhatatlanul mégis lezárná kettőnk életét. Valamit belőle legalábbis.

Jó, mondtam azonnal, de hogyan?

Nem arra értettem, hogy technikailag miképp kivitelezhető a válasz, mert egyáltalán nem volt egyszerű, hanem arra, hogy hogyan képes ilyesmit kimondani. De Laci, amilyen gyakorlatias alkat volt, a technikai részére utalt, és hát rögtön láttam, alaposan végiggondolta, mielőtt szóba hozta volna.

Ezek szerint jól sarokba szoríthattam, ha más lehetőséget nem látott a távozásra.

1966-ban törvényben tiltották meg az abortuszt, ami a válást is szinte ellehetetlenítette. A pártvezetés úgy vélte, az iparosítási tervek demográfiai akadályokba ütköznek, ezért szigorítania kell. A logikájuk szerint minél több házasság marad egyben, annál több gyerek fog születni. El lehetett válni, de csak hosszas procedúra után, komoly indokkal, tanúkkal. A felek úgy álltak meg még évekig a bíró előtt, mintha gyilkosságért kéne felelniük. 1976-ra ez a túlzott szigor föllazult, azonban én a párt napilapja belföldi hírek rovatánál, Laci pedig a sakkszövetség vezetőségében dolgozott, nem voltunk benne biztosak, hogy jó szemmel néznék a válásunkat. Joggal tartottunk attól, hogy retorziók érhetnek.

Beszéltem egy ügyvéddel, mondta Laci szinte lelkesen. Azt te sem akartod, magyarázta, hogy hűtlenség címén válasszanak szét.

Nem akartam. Tanúkat kellett volna beidézni, szomszédokat, rokono-
kat, talán magát a szeretőt, még ha nem is létezik. Láttam már olyat, hogy
a színlelt bohózat valósággá érett. De nem ezért nem akartam, és úgy tud-
tam, Laci sem. Legalább ebben egyetértettünk, hűségesek voltunk egymás-
hoz mindig, miért ne maradjunk azok házasságunk végén is.

Ha pár hétre befekszem egy elmeógyógyintézetbe, magyarázta tovább
Laci, akkor sima ügy, gyorsan szétválasztanak.

Először felnevettem, utána az jutott eszembe, hogy ez a férfi bármit
megtenne azért, hogy sikerüljön a válás, még azt is, hogy bolondok közé
utaltatja be magát. Talán gyógyszereket is kell szednie, és ki tudja, még mit
művelnek majd vele odabent.

Akkor először pattant meg bennem valami, amitől beláttam, nem tu-
dom megakadályozni, hogy elmenjen. Viszont arra is jó volt ez a felismer-
és, hogy megrepessze a hallgatásom burkát. Nem cibálta le, de egy hajszál-
repedés mégis elindult.

Kell lennie valamilyen más megoldásnak is, mondtam, és igyekeztem
nem sírni. De Laci a fejét rázta, már az összes lehetőséget végigvette, nincs
jobb megoldás.

Akkor majd én, majd én befekszem, mondtam, mert naivul azt hittem,
azzal megakadályozhatom a tervet.

Nem, neked itt kell maradnod, mondta Laci, nem élhetsz úgy, hogy a
személyidben ott a piros csík.

Szóval azt is eldöntötte, hogy nekem itt kell élnem. Hogy itt kell ma-
radnom, villant át rajtam, mintha nem én tiltakoznék leginkább a távozá-
sunk miatt.

Piros csík, kérdeztem, szóval igaz, hogy aki bolond, annak piros csíkot
tesznek az igazolványába?

Laci nem tudta, de értsem jól, megbélyegzem magam.

Megmondtam neki, hogy a válás is megbélyegez, nincs előléptetés, pré-
mium, ráadásul kurvaként néznek az elvált nőkre.

Talán akkor kellett volna szólnom neki, hogy van egy folt az életemben,
amiről nem tud, valami, amit ha kellőképpen össze tudok rakni, akkor talán
egy történet kerekedik ki belőle, és megért végre. Tudtam, hogy ezt kellett
volna tennem azonnal, ahelyett, hogy vádaskodom, de '76 őszén megbé-
nített a felismerés, hogy Laci képes lenne befeküdni a bolondokházába
csak azért, hogy elválasszanak. Kisfiúnak láttam, aki az egész vállalkozást
kalandnak veszi, remegve várja, lelkesen, bátran, eltökélten, lenyalt hajjal,
térzoknisan. Lehetetlen lenne meggyőzni. És nem is tudtam volna, a csa-

lódottság, a düh és a könnyek nem hagyták, és úgy éreztem, nem tudok megfelelő mennyiségű és értelmű szót egymás után fűzni.

Egy-két hét, és vége, mondta, és igyekezett nem mosolyogni. Láttam, ahogy összeszorítja a száját, hogy ne tegye.

Később azt kérdeztük egymástól, te hol voltál, mit csináltál, mire gondoltál, amikor megtörtént.

Ami engem illet, a Romana tér felé tartottam találkozni az ügyvédünk ismerősével, egy ápolóval, akitől pénzt küldtem be a férjemnek, Lacinak az elmegyógyintézetbe. Két borítékot vittem magammal, az egyiket az ápolónak szántam, a másikat Lacinak. Mindkettőbe ugyanannyi pénzt tettem, hátha így tényleg kézbesíti, és nem lopja el a férjemnek szánt összeget. Az ügyvéd szerint megbízható ember volt, de én már nem nagyon bíztam senkiben. Laci két hete feküdt bent, nem engedték, hogy találkozzunk, és nem kaptam hírt tőle.

Minek akarok vele találkozni, kérdezte az ügyvédünk, hát nem éppen az a cél, hogy ne találkozzanak többé?

Ez igaz volt, csak nem éppen így. Neki viszont nem akartam elmagyarázni. Reméltem, hogy Laci megtette. Én kétségbeesetten csak azt akartam, hogy segítsen elérni a férjemet.

Nemcsak a borítékok voltak nálam akkor este a Romana térre menet, hanem öt szelet dobos is. A Casatában vásároltam, pár perccel azelőtt, hogy megindult alattunk a föld. Akkor és az elkövetkező napokban a halálos ellenségemnek éreztem a földrengést, mint mindenki, később azonban rájöttem, úgy érkezett, mint ahogy a legjobb barátok szoktak. Váratlanul és mégis kellő időben.

Minden este megszületik a reggel, és minden reggel az este.

1977. március 24-én reggel, pár héttel a nagy földrengés után, nem volt elég Laci és a házasságunk miatt aggódnom, levelet kaptam Eller Gizitől, a fogadott anyámtól a máramarosszigeti szegényházból, hogy meg akar halni.

A földrengés addigra, úgy éreztem, a gyermekévé fogadott. Remegtem, mintha örököül hagyta volna rám a kizárólag műszerekkel mérhető szeizmikus rezgéseket. Hogy ennyi mindent elém fordít, ki, a lábam elé, hadd szedgessem fel, amire szükségem van, ettől finom remegés kezdett kísérni.

A levél kéthétnyi utat tett meg, mire elért hozzám. Teherautókkal hordták a törmeléket ki a városból, lehetetlen volt nem úgy értelmezni, hogy

mindegyik darab kő, téglá egy kis történelem, amit eltüntetnek akaratlanul a szemünk elől. Úgy képzeltem, a leveleket is így hordták. Szerte az országban képeslapok és sebtiben írt levelek indultak útnak, amelyek mindegyike abban reménykedett, hogy címzettjét sértetlen egészségben éri. Ám az első napokban, talán az első hetekben is akadozott a levelek kézbesítése. Az éjszakák hosszúra nyúltak, mert egy ideig nem volt közvilágítás, vagy csak nagyon foghíjasan. A meleg víz nem folyt, a gázra is várni kellett pár napot bizonyos negyedekben.

Sokáig azt hittem, időközben teljesült Gizi kívánsága, és már nem él, tényleg meghalt, nem várt meg. Két hét nagy idő.

Este lett, késő este, mire megértettem, nem meghalni, hanem élni akar, mert nem akárhogy akart meghalni.

Azt akarta, hogy tüntessem el a nyomát a halálának, változtassam meg a körülményeit és az idejét, mintha csak azt kérte volna, hogy a földrengés pusztítását vagy magát a földrengést tegyem utólagosan semmissé. A reggelt estévé, az éjszakát nappallá, ezért megvárta a halállal.

Miközben az estéket, az estékre következő reggeleket számoltam, amik között az éjszakát cigarettákba tekerve emésztettem föl, és Lacira vártam, arra gondoltam, Eller Gizi bizonyára megőrült. De nem, a pótanyám elméje ép maradt, meggyőződhettem róla, amikor végül odautaztam hozzá. Úgy feküdt az ágyában, mint akit sohasem érinthet meg egy földrengés, vagy mint akinek el kell részletesen magyaráznia, hogy elhiggye, nincsen már meg a Casata tömbház Bukarestben, ahol a kedvenc süteményét árulták, és vele együtt több sugárút is örökre eltűnt a semmibe, a Duna vendéglővel, a Scalával és közel negyven másik épülettel együtt.

Azt mégsem tudtam neki, a színek szerelmesének a kijelölt halálos ágyánál rendesen elmagyarázni, hogy színek nélkül történt meg a tragédia. A bukaresti földrengésnek nem voltak színei, egyetlen összekoszolt foltta oldódva tapadt meg az emlékezetemben. Ha azt mondta volna valaki az akkoriban divatos kifejezéssel élve, hogy *fessem le*, milyen volt, nem tudtam volna színeket keverni a szavaimba. Esetleg szagokat, amik mellé az elme a maga előzőleg lekötött, készleten tartott képzetek segítségével talán színeket rendelhetett volna, ám az sem lett volna több csalásnál, pontatlanságnál. Kármin, bazalt, bársony, okker, pisztácia, cinóber, tűz – inkább az árnyalatok anyag felé mutató, belemártható és megformázható, kézzel tapintható jellege toluól, mintsem a szem retinája segítségével, a fény és az idegpályák összjátékából kikotyvasztható illúzió, a látásnak nevezett képesség végterméke.

A rothadó hús szagához hozzácsatolt méregzöld, amit a romok alól hajtott ki a szél.

A salétrommal terhelt sít által fölszippantott vér vesebarnája.

A falban kettészakadt, véccékagylók szennyét elvezető csövek megsárgult felülete.

Minek sorolni, anyagiságuk nem röppen át, és nem ad feloldozást az emlékezésben, a gyászban. Maradjon hát minden úgy, ahogy volt, szintelen foltban. Szívesen lemondtam az éles kontúrokról a máramarosszigeti szegényházban.

A Casata cukrászdából az utolsó pillanatban jöttem el, pár perc múlva csak törmelék maradt belőle, mintha egy hatalmas zsák kiszakadt és tartalma az úttestre ömlött volna. A Romana tér közelében ért a rengés, ami először összegyűrte, majd feltörte az úttestet, vagyis inkább mindezt egyszerre. Bénultan, megzavarodva hallgattam az egymáson morajló, az épületeket alkotó kő, téglá és beton süvítését. Az anyag összeomlásának pusztító hangját éreztem, azt, hogy a föld mélye adta kölcsön, valami nyers természeti erő, ami mégsem teljesen e világi. Láttam és értettem abban a pillanatban, nagyobb bizonyosság volt ez a letagadott isten léténél, hogy a világunkat valamiféle függöny választotta el mindig is a közelben leselkedő pusztulástól. A drapéria résén átláthattam a dühödten áttörő erőre. Lükettő rángással áradt át a féktelen tombolás. Formátlan alakot öltött, ám mégis mintha valamiféle hatalmas, ezerkarú polipot szült volna át e világra, a megnyílt vulva. Láthatatlan csápjai taláalomra döntötték romba az épületeket, ezeket a könnyű papírmaketteket. Az utcát por és a törmelék fojtogató szaga lepte el, miközben a sohasem látott állat előmászott. Az összeomló, magukba roskadó betontömbök, több emeletnyi téglafalak pokoli zaját árnyékoló porfelhő torkon ragadta az utcára menekülő embereket. Felcsapó tüzek füstje kavargott keserűen a gázzzag keserű okkerével. Tétován megszólaló szirénák tehetetlen vijjogását hallottam nagyon távolról, beszédfoszlányokba és sikításokba gabalyodva, amik a kora este és az éjszaka közé ragadtak, akár a pokol tornácán felejtett lelkek kiáltásai.

Minden este megszületik a reggel, és minden reggel az este, vigasztalom magam.

A Romana térre menekülő emberáradatba keveredtem, akik az állat éhsége elől maguk sem tudták, hogyan szabadultak meg, vagy nem hitték

még, hogy egérutat nyertek, és rohantak az összedőlő, saját romjaivá váló estében. De nem volt este, nem volt semmilyen napszak, a pusztítás felfüggeszti a napot egész valójában.

Sokáig futottam az emberekkel, hogy hová, sem akkor, sem később nem tudtam volna megmondani, mert még sokáig velük futottam gondolatban, ha éjszakánként rám tört a pánik, és a reggelt az asztal alá bújva vártam beköszönni.

Leginkább attól ijedtem meg utólag, hogy a tombolás közepette eszembe sem jutott Laci. Csak éjfél után, de lehet, hogy már a hajnali órákban nyilallt belém a felismerés, hogy nekem van egy férjem, akiről két hete nem tudok semmit. Pánikroham csak azért nem tört rám azonnal, mert a süket telefonkagylóba olykor valami távoli, elmosódó zajok mégis beszivárogtak, és emiatt azt hittem, sikerülni fog tárcsáznom a kórházat. Hangokat véltem hallani, vonalak kereszteződéséből átguruló nevetés-foszlányokat, mintha meg sem történt volna a tragédia. Úgy tűnt, a másik idősíkből jövő kacagás felülírhatja az elmúlt óra szörnyűségét, és én is, csak mint máskor, rendesen, a férjemet kérem a telefonhoz, mindjárt átveszi, és azzal vége lesz a rémálomnak. Ez a hajszálnyi remény kitartott fél órán keresztül, vagy tovább is, egészen addig, míg a mutatóujjam, amit újra és újra a körtárcsa megfelelő lyukaiba mélyesztettem, mintha kizárólag ezek a bakelitből kiöntött mélyedések volnának a kapaszkodók a valóságot megtagadó illúzióhoz, ahhoz a kitartó érzéshez, hogy minden rendben van, szóval az ujjam egy kapkodó pillanatban elszalasztotta a kiválasztott számot, a hármas helyett a négyest tárcsázta. Újra akartam kezdeni, de éreztem, hogy nincs több erőm. Sírva fakadtam, és az ágyon hanyatt fekvé úgy aludtam el, hogy a polip szuszogásait hallgattam a fülemhez szorított kagylóban.

A Lacinak szánt dobos a Casatából sértetlen maradt, pedig a fél város összedőlt körülötte.

A földrengés utáni napok káosza meghosszabbította Eller Gizi ajánlott levelének az útját, ami, mondom, nem csoda, hiszen pár napig a szerkesztőség postását sem láttuk, sőt, soha többé nem láttuk, új levélkihordó érkezett három nap múlva. A levél sürgető, kérlelő hangú tartalma értesített és felszólított, hogy jelennék meg mihamarabb a máramarosszigeti szegényház hármas számú kórtermében.

A levél mellbe vágott. Arról sem tudtam, hogy Eller Gizella szegényházba került, arról meg végképp nem, hogy haldoklik, vagy legalábbis meghalni készül. Mérheteretlenül felbosszantott a levél, valahogy úgy, mint amikor egy nyilvánvaló, köztudott igazságról utoljára értesül az ember.

Mint mikor például éveken át megcsalják, és nem veszi észre.

Gyorsan átadtam magam a tudatnak, hogy az Eller Gizit ért szerencsétlenségekről én tehetek a közönyöm, a lustaságom miatt, ami nem engedte, hogy gyakrabban írjak neki, vagy hívjam. Lekötött a saját, megrendezett válásom, amelynek jelenetei közül lassan nem tudtam, mi a valós és mi a színlelt.

Csak naponkénti adagokban, a pusztítás egy-egy emlékművét bámulva érttettem meg, hogy Eller Gizi jelentkezése, bár először végtelenül bosszantott az időzítése, szintén kellő pillanatban jött, akár a földrengés.

A gyermeke voltam.

Gizinek, ha nem is valami fényűző, de takaros ház volt a nevén Szilágy-somlyón, tudtommal a nyugdíja is elégséges volt hó elejétől hó végéig. A ház a város fölé terpeszkedő Magurán bújt meg. Kövezetlen, szurdikokba süllyesztett szekérút vezetett föl hozzá. A Szőlő utcában az övé volt az utolsó épület. A háza előtt elhaladó út pár kanyar után meredeken nekifeszült a szőlőhegynek, gyümölcsösöket és sövényvel védett kis dűlőket keresztezett, míg egyik ága ijedten vissza nem fordult az alsó völgybe, a másikat pedig, a bátrabbat felszippantotta a Sólyomkő alatt megsűrűsödő gyertyános és bükkös. A távolság, amit Eller Gizi házáig kellett megtenni a Csorgó utcából nyíló torkolatból, nem volt több háromszáz méternél. A kaptatónak köszönhetően mégis úgy érezhette az ember, hogy réges-régen gyalogol már fölfelé. Bár csak az utca legelején, a legmeredekebb részén volt inkább szurdikos az út, az bőven elég volt, hogy az ember, miközben pontosan tudta, hogy fölfelé tart, egyúttal azt érezze a teknőszerű úton, hogy egyre mélyebbre jut. A szurdik vállain lehetetlen volt átlátni, nem tudhatta senki, hol jár éppen. Egyszerre emelkedett és süllyedt tehát a látogató, ha Eller Gizi házához igyekezett, így hát nem csoda, hogy úgy érezhette magát, mintha épp elveszne, vagy egy elveszett világba igyekezne. Mintha kigyalogolna a városból. De hogy hová tartott, azt nem tudta volna megmondani senki emberfia, aki először járt ott. Legföljebb tényleg annyit, hogy a hegynek tart, de a kanyargós, akácokkal, juharokkal és galagonyabokrokkal övezett út szeszélye ebben is gyakran elbizonytalaníthatta. Mert hol jobbra ágazott, és akkor látni lehetett, hogy a szurdikon átbucskázó ösvényt kapu állja el, vagyis valaki tanyája húzódik meg ott, mintha mégsem volna vége a

városnak. Vagy igazi, szélesebb, szekereknek is járható út vált le a hegynek feszülőről, de nem lehetett követni, hogy a hegynek fordul ő maga is egy másik céllal, avagy lefelé tart.

Aki először járt a Szőlő utcában, annak újra és újra csalódnia kellett. A házak hol egymás tövébe ültetve, hol eltávolodva követték egymást, hogy a fölfelé kapaszkodó látogató zavartan álljon meg, és azt találgassa, vajon van-e még tovább. Az utca nem mutatta meg neki. Rá kellett jönni, ki kellett következtetni, hogy meddig lehet még utcának tekinteni, és már a hegy részének nevezni, rámutatni, hogy ez már nem város, nem is falu, hanem a hegy. A Szőlő utca hol enged a tájékozódásnak, hol összezavarja. Ravasz módon akkor enged a leginkább, amikor már nincs följebb, amikor már nem lehet az utcán följebb menni, mert valóban megszűnik utcának lenni. Akkor aztán a bal oldalra eső, megszelídült szurdik halmán ki-ki lehet látni, főképp olyan helyeken, ahol egy-egy legyalult udvar azt lehetővé teszi. Az ilyen párkányokról nemcsak a szemközti hegycsúcsra lehet átlátni, hanem az alant futó Csorgó utca utolsó házaira is, le a mélybe. A völgynek a szemközti oldala lankásra lustul, a Csorgó utca az apró forrást követi, amelynek vize a városig csörgedezik alá. A Szőlő utca, a völgynek a jobb oldala viszont éppen ellenkezőleg, a párkányos fekvést választja, meredeken magasodik a Csorgó utcai völgy fölé, és a szemközti hegy derekával van egy magasságban.

A Csorgó utca bevezet, a Szőlő utca pedig kivezet a városból.

A Szőlő utca fokról fokra feledteti el a megmászóival, hogy honnan jöttek, a Csorgó pedig eszébe juttatja.

Tudtam, hogy Eller Gizi ezért szeretett itt élni. A Szőlő utca elfeledtette vele, hogy igazi városokban élt hajdanán. Bukarestben, Brassóban, és az isten tudja még, hol.

A rítusok beavatnak valamibe. A Szőlő utca a felejtésbe avatott be. A Szőlő utcából Szilágyosomlyó sem létezett. Az egész világ megszűnt létezni.

Eller Gizi idősebb korában, ha egyáltalán látni akarta a várost, ismerem, inkább följebb kapaszkodott, és a Magura valamelyik sziklájáról nézett le a Kraszna folyó és a meredek hegy karéjába belegyömöszölt városra. Ha megbíztam olykor a helyi tudósítónkat, hogy lépjen föl hozzá, a legtöbb alkalommal nem találta otthon, mert Gizi öregen is nekivágott a hegy gyalogösvényeinek, kiszámíthatatlanul, szeszélyesen, ahogy mindig is tette.

Igen, a helyi tudósítónkat bíztam meg, hogy időnként beszámoljon, mit lehet tudni Eller Gizelláról, ezek az alkalmak viszont, be kell ismernem, esetlegések voltak, és ritkák.

Valamiről lemaradtam, hasított belém. Pár nap kitartó kísérlet után vonalat kaptam, kiderült, a földrengés nem kímélte meg a házát. Mivel rokonai nem voltak, a szigeti szegényházba utalták. Szerencséje volt, mondták, hogy épp volt szabad hely. De az is lehet, mondta a diftongusokban beszélő tudósító, hogy már a földrengés előtt elvitték a szegényházba. Nem lehetett pontosan kideríteni.

A katasztrófákat eufória követi. Mérhetetlen tenni akarás, segítségnyújtás, egyesült szándékok pusztító erejű orkánja. Régi ellenségeskedés eltűnik a tragédia utáni első napokban, lépten-nyomon barátokba ütközik. Elviselhetetlen szeretethullám zúdul rád, és te csak sírsz. Azt hiszik, valamelyik szeretted ragadt a romok alá, azt hiszik, elveszítettél valakit, mert nem tudod elállítani a könnyeidet. Meghatódva ölelnek át, a buszmegállóban megértően lapogatják a vállad idegenek, miközben arról beszélnek, az ő szomszédjuk, ismerősük, rokonuk is meghalt. Együtt éreznek veled, mert nem tudod abbahagyni, mert tudod, a katasztrófa nem most kezdődött, és véget aligha érhet. Figyeled az utcát hosszában kettérepesztett hasadékokat, te vagy a hasadék, te vagy a szándék, hogy különválaszd és megértsd a dolgokat, ám hiába. Csak sírni tudsz, és sírnod is kell. Nem jön a busz, napok óta nem jár rendesen, de te csak vársz. Az emberek elindulnak gyalog a munkába, olykor felveszi őket egy-egy biciklis, rúdra, kormányra, saroglyára. Autós kerülgeti a romokat hordó teherautókat, az is fölvesz. Még tart az eufória. Segíteni akarnak. Aztán rájössz, te sem maradhatsz ki. Neked is tenned kell valamit, segíteni. Csak így tudod elhárítani, hogy segítsenek. Elébe méssz.

Én Eller Gizi levelébe kapaszkodtam. A vonatút majdnem huszonnégy órára nyúlt, de csak megérkeztem Máramarosszigetre. A megtorpanó, állomásokon hosszan időző szerelvény bizonytalansága, úgy éreztem, belőlem táplálkozik.

Nem volt más választásom, el kellett jönnöm Bukarestből.

Pedig akkor már tudtam, hol van Laci, de még nem akartam megtalálni.